

Ім'я користувача:
Біомед Наталія Сергійчук

ID перевірки:
1016044976

Дата перевірки:
04.01.2024 12:19:19 EET

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
04.01.2024 17:32:35 EET

ID користувача:
100002440

Назва документа: Korchak Olena_KR

Кількість сторінок: 57 Кількість слів: 10149 Кількість символів: 79204 Розмір файлу: 1.88 MB ID файлу: 1015742762

23.2% Схожість

Найбільша схожість: 6.62% з Інтернет-джерелом (<https://docplayer.net/67261165-Cili-stalogo-rozvitku-ukrayina-n-a-c-i-o..>)

23.2% Джерела з Інтернету

1000

Сторінка 59

Пошук збігів з Бібліотекою не проводився

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

7

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ «УКРАЇНА»

Інститут біомедичних технологій

Кафедра мікробіології, сучасних біотехнологій, екології та імунології

КУРСОВИЙ ПРОЄКТ

з дисципліни «Розробка та супровід пермакультурних проєктів»

на тему: «Арт-коворкінговий пермакультурний урбан-простір»

Студентки 1 курсу, групи ЗЕК-22-1м-іbmt
спеціальності 101 «Екологія»

КОРЧАК Олени Сергіївни

ППП - повністю

Керівник к.б.н., доцент Сурядна Н.М.

ступінь, вчене звання, ППП

Національна шкала

Кількість балів: Оцінка: ECTS

Члени комісії

м. Київ – 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ ШЛЯХІВ ІНТЕГРАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ПЕРМАКУЛЬТУРИ У НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА СТАЛІЙ РОЗВИТОК ГРОМАД УКРАЇНИ.....	4
РОЗДІЛ 2. РОЗРОБКА ПРОЄКТУ АРТ-КОВОРКІНГОВОГО ПЕРМАКУЛЬТУРНОГО УРБАН-ПРОСТОРУ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ГРОМАДСЬКОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ НА БАЗІ ІСНУЮЧИХ В ГРОМАДАХ БІБЛІОТЕК ТА ІНШИХ КОМУНАЛЬНИХ УСТАНОВ.....	8
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ФАКТОРІВ РИЗИКУ ТА НАПРЯМКІВ МОНІТОРИНКУ Й ОЦІНКИ ПРОЄКТУ АРТ- КОВОРКІНГОВОГО ПЕРМАКУЛЬТУРНОГО УРБАН- ПРОСТОРУ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ НА БАЗІ ІСНУЮЧИХ В ГРОМАДАХ КОМУНАЛЬНИХ УСТАНОВ.....	12
ВИСНОВКИ.....	17
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	18
ДОДАТОК А. Відтиск розділу з монографії за темою проєкту.....	20
ДОДАТОК Б. Детальна інформація про діяльність ГО «Правополіс».....	44
ДОДАТОК В. Опис наборів LEGO для придбання в рамках реалізації проєкту арт-коворкінгового пермакультурного урбан- простору.....	47

ВСТУП

Розробка проекту арт-коворкінгового пермакультурного урбан-простору для реалізації громадською організацією «Правополіс» на базі існуючих в громадах бібліотек та інших комунальних установ відповідає її екологічній політиці та буде відбуватися у відповідності до затверджених Правил Зеленого офісу та Правил зелених закупівель.

Реалізація проекту арт-коворкінгового пермакультурного урбан-простору дозволить одночасно комплексно досягти як мінімум десяти основних (глобальних) цілей сталого розвитку відповідно до резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року».

В даному курсовому проекті наведено загальну схему розробки та супроводу проекту арт-коворкінгового пермакультурного урбан-простору без прив'язки до конкретної апікаційної форми конкурсу.

Розроблений проект сприятиме створенню універсальної моделі дитячого арт-коворкінгового урбан-простору на базі дитячих бібліотек країни з використанням інструментів неформальної освіти для екологічного просвітництва з пермакультурного дизайну.

Тривалість проекту – 12 місяців.

Загальний бюджет дорівнює приблизно 50 тис. доларів США.

РОЗДІЛ 1

АНАЛІЗ ШЛЯХІВ ІНТЕГРАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ПЕРМАКУЛЬТУРИ У
НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК ГРОМАД УКРАЇНИ

Згідно даних Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України [1] наразі в державі зареєстровано понад 15 тис. громадських організацій (ГО) та понад 5 тис. благодійних фондів (БФ), які у сукупності за різними напрямками реалізують діяльність як організації громадянського суспільства.

Проект арт-коворкінгового пермакультурного урбан-простору на базі існуючих в громадах бібліотек та інших комунальних установ буде реалізований ГО «Правополіс» (ЄДРПОУ 43255643) [2], основними напрямками діяльності якої є:

1. Правозахисна діяльність, Community policing.
2. Молодіжна політика та активізація молоді в житті громад.
3. Гендерна стратегія, розвиток гендерної культури громад, жіноче лідерство.
4. Еко-активізм і сталий енергетичний розвиток громад.
5. Діджиталізація та впровадження інновацій в освітній процес. ГО «Правополіс»:

- було створено у 2019 році у місті Костянтинівка, Донецької області групою людей, які були рішуче налаштовані створити сприятливі умови для сталого розвитку місцевих громад з наданням кожному члену/-кніні суспільства рівних можливостей для самореалізації;

- має своєю місією підвищення зацікавленості всіх членів/-кинь суспільства в розбудові місцевих громад шляхом залучення спільноти до вирішення нагальних питань та надання кваліфікованої допомоги у їх вирішенні;

- реалізує екологічні проекти, пов'язані зі справедливою трансформацією вугільних регіонів, переходом до циркулярної економіки, а також екологіч-

ною просвітою та входить до коаліції “Енергетичний перехід”, метою якої є підвищення енергоефективності та перехід України на використання 100% ВДЕ;

- має затверджену екологічну політику, яка є передумовою для сертифікації за ISO14001 «Системи екологічного управління», а вся діяльність організації відбувається у відповідності до затверджених Правил Зеленого офісу та Правил зелених закупівель.

Реалізація проєкту арт-коворкінгового пермакультурного урбан-простору на базі існуючих в громадах бібліотек та інших комунальних установ дозволить одночасно комплексно досягти як мінімум десяти (рис. 1) основних (глобальних) цілей сталого розвитку задля виведення світу на траєкторію сталого та життєстійкого розвитку відповідно до резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року» [3].

Рис. 1.1. Цілі сталого розвитку, яким відповідає реалізація проєкту арт-коворкінгового пермакультурного урбан-простору

Пермакультура передбачає свідоме проектування та підтримання сільськогосподарських продуктивних екосистем, які характеризуються різноманіт-

тям, сталістю, здатністю до відновленні на кшталт природних екосистем. Концепція пермакультурного дизайну передбачає гармонійну інтеграцію природи та людей, що забезпечує їх їжею, енергією, укриттям та іншими матеріальними й нематеріальними ресурсами сталим чином. При цьому не виникає жодних протиріч між людською життєдіяльністю та природними процесами, адже:

1) кожний крок в напрямку цієї взаємодії є виваженим та осмисленим як результат тривалих спостережень за накопиченням позитивних досягнень з виключенням будь-яких виявлених негативних антропогенних факторів, здатних призвести до деградації зазначеної взаємодії; 2) всі концептуальні, матеріальні та стратегічні природні компоненти доцільно використовувати в комплексі та в широкому спектрі наявних функцій, що постачає навколишнє середовище для свідомої людської життєдіяльності, а запитування тільки вибіркових функцій і продуктів природних систем є неприпустимим; 3) людська життєдіяльність та навколишнє середовище повинні еволюціонувати у безпосередній взаємодії, всебічно підсилюючи її стійкість [4 – 6].

Більш глибоко вплив концепції пермакультури на візію сучасного екомаркетингу та сталий розвиток інноваційних виробництв досліджено в монографії авторки даного курсового проекту з розглядом окремо кожної із Цілей сталого розвитку та аналізом характеру їх взаємодії в залежності від контексту та масштабу екологічних викликів (див. ДОДАТОК А) [7]. Тому в тексті даного курсового проекту зазначене питання докладно не розглядається. Однак слід зазначити, що реалізація проекту арт-коворкінгового пермакультурного урбан-простору на базі існуючих в громадах бібліотек невід’ємно пов’язано зі становленням в Україні культури екомаркетингу та сталим розвитком інноваційних виробництв, адже сприятиме якнайширшому залученню громадськості до діяльності, спрямованої на охорону й збереження довкілля, переважно через екологічне виховання, освіту та просвіту [8, 9].

В громадах комунальні установи, зокрема бібліотеки, є головними місцями для спілкування, дозвілля, культурно-мистецьких заходів. Бібліотеки, особливо в сільських місцевостях, також є комунікативно-інформаційними просто-

рами, які надають послуги інтернет-центру, коворкінгу й навчання, активно долучаються до допомоги внутрішньо переміщеним особам тощо. Зазначені послуги користуються великою популярністю, але зазвичай комунальним установам, зокрема бібліотекам, бракує обладнання та коштів для розширення послуг, що надаються, відповідно до потреб жителів громад та створення нових комфортних арт-коворкінгових урбан-просторів, що відповідають потребам часу.

Нижче наводиться дерево проблем (рис. 1.2).

на проблема	Наслідки проблеми	Скорочення штату співробітників та підвищення рівня безробіття	Відсутність запиту на послуги з боку мешканців громад	Зниження рівню освітніх можливостей у громаді	Зменшення освітньо-розвиткової підтримки соціально незахищених верств населення громад	Занепад комунальної власності та нерациональне використання коштів місцевих бюджетів
	Неможливість створення на базі комунальних установ сучасних освітніх хабів					
	Причини проблеми	Низькі технічні цифрові спроможності бібліотек	Брак коштів через нестачу фінансування з місцевих бюджетів	Відсутність курсів перекваліфікації бібліотекарів як працівників освітніх хабів	Відсутність державних програм трансформації бібліотек на освітні хаби	Наявність в громаді інших можливостей для неформальної освіти на базі установ різних форм влас-

Рис. 1.2. Дерево проблем

РОЗДІЛ 2

РОЗРОБКА ПРОЄКТУ АРТ-КОВОРКІНГОВОГО ПЕРМАКУЛЬТУРНОГО
УРБАН-ПРОСТОРУ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ГРОМАДСЬКОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ
НА БАЗІ ІСНУЮЧИХ В ГРОМАДАХ БІБЛІОТЕК ТА ІНШИХ
КОМУНАЛЬНИХ УСТАНОВ

Назва проєкту: Арт-коворкінговий пермакультурний урбан-простір.

Коротка інформація про організацію розробника та імплементатора проєкту: ГО «Правополіс» (ЄДРПОУ 43255643) (детальна інформація наведена у ДОДАТКУ Б).

Опис, формулювання та обґрунтування необхідності вирішення проблеми:

Нині у школах практично не вчать жити у злагоді з природою. Без правильної освіти діти не знатимуть, як їхні дії можуть впливати на довкілля. Коли ми вчимо дітей важливим речам на ранньому етапі розвитку, з більшою ймовірністю набуті знання та навички вже увійдуть у звичку, коли діти виростуть. Ось чому так багато вчителів та батьків почали вчити дітей пермакультури — концепції, яка допомагає людям зрозуміти зв'язок людини із землею та створити екологічні системи у нашому повсякденному житті. Діти легко приймуть нові звички, коли їх навчають, тому спробуйте ці поради, щоб відкрити їхні уми і показати їм, як вони можуть змінити світ.

Сьогодні велика кількість бібліотек стають освітніми хабами та трансформують свою діяльність для надання послуг у тому числі з неформальної освіти. Однак як справи з дитячими бібліотеками та їхньою адаптацією до змін і впровадженням нових концепцій роботи? Процес у цих «дитячих» світах під керівництвом дорослих просувається не так жваво і окрім закупів нових книжок та нових меблів і наборів для малювання зараз немає альтернативних занять, якщо це не якась профільна бібліотека з новітніми підходами.

Окрім цього діти, які живуть у великих містах здебільшого не знають причинно-наслідкового зв'язку щодо того, як з'являються овочі та фрукти.

Саме тому пошук актуальних рішень для розробки універсальної моделі для дитячих бібліотек, який би мав на меті інформування малечі про її вплив на довкілля з раннього віку з використанням інструментів неформальної освіти є актуальною та нагальною потребою. В подальшому запропонована концепція впровадження пермакультурного дизайну, як освітнього компоненту для дітей віком від 6 до 10, може бути реалізовано для шкіл, центрів дитячої творчості, дитячих садків, тощо.

Мета проєкту:

Створення універсальної моделі дитячого арт-коворкінгового урбан-простору на базі дитячих бібліотек країни з використанням інструментів неформальної освіти для екологічного просвітництва з пермакультурного дизайну.

Завдання проєкту:

1. Створення навчального курсу «Пельмакультурний дизайн для дітей» для працівників/-ць бібліотек та вчителів з природничих наук.

2. Проведення тренінгів з впровадження пермакультурних арт-коворкінгів на базі опорних навчальних закладів та бібліотек.

3. Менторський супровід та фінансова підтримка (для кращих) для випускників/-ць курсу.

4. Закупівля обладнання та меблів для створення коворкінгу на базі бібліотек.

5. Закупівля конструкторів LEGO та наборів для творчості.

6. Інформаційна кампанія щодо впровадження роботи арт-коворкінгових пермакультурних урбан-просторів на базі бібліотек, як освітніх хабів.

Довгострокове завдання проєкту:

Популяризація пермакультурної освіти як компоненту виховання у навчальних закладах і бібліотеках.

Робочий план виконання проекту:

Тривалість проекту – 12 місяців

Назва етапу	Термін виконання											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. Підготовчі роботи для імплементації проекту	█											
2. Створення навчального курсу «Пельмакультурний дизайн для дітей» для працівників/-ць бібліотек та вчителів з природничих наук		█	█									
3. Проведення тренінгів з впровадження пермакультурних арт-коворкінгів на базі опорних навчальних закладів та бібліотек			█	█	█	█						
4. Менторський супровід та фінансова підтримка (для кращих) для випускників/-ць курсу							█	█	█	█	█	█
5. Закупівля обладнання та меблів для створення двох арт-коворкінгових пермакультурних урбан-просторів	█	█	█	█	█	█						
6. Закупівля конструкторів LEGO та наборів для творчості для двох арт-коворкінгових пермакультурних урбан-просторів	█	█	█	█	█	█						
7. Інформаційна кампанія щодо впровадження роботи арт-коворкінгових пермакультурних урбан-просторів на базі бібліотек, як освітніх хабів	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█
8. Звітування за проектом												█

Очікувані результати проекту:

1. Створення навчального (1) курсу «Пельмакультурний дизайн для дітей» для працівників/-ць бібліотек та вчителів з природничих наук;
2. Проведення (6) тренінгів з впровадження пермакультурних арт-коворкінгів на базі (2) опорних навчальних закладів та (2) бібліотек, які пройдуть (20) працівників/-ць бібліотек та (20) вчителів з природничих наук;

3. Менторський супровід та фінансова підтримка надана для випускників/-ць курсу – (3) працівників/-ць бібліотек та (3) вчителів з природничих наук.

4. Відкрито (2) арт-коворкінгового пермакультурного урбан-простору, які відвідають до 200 дітей.

5. Опубліковано (10) постів в соцмережах щодо проведених заходів та результатів проекту.

Бюджет: (статті витрат виключно за грантові кошти; власний внесок та інші надходження не передбачено)

№	Статті витрат	Сума, грн
1	Заробітна платня команди проекту:	
	Керівник проекту	240,000
	Бухгалтер	100,000
	Комунікаційник	70,000
	Перекладач	50,000
	Маркетолог	60,000
	РАЗОМ:	520,000
2	Послуги консультантів, фахівців з пермакультури, менторів:	
	Послуги консультантів (2 консультанта для 6 тренінгів)	50,000
	Послуги залучених фахівців (3 фахівця для 6 тренінгів)	60,000
	Менторський супровід та фінансова підтримка кращих випускників тренінгів (3 ментора+6 міні-грантів на впровадження пермакультурних проектів на базі комунальних та освітніх закладів)	380,000
	РАЗОМ:	490,000
3	Закупівлі обладнання та меблів:	
	Закупівля обладнання та меблів для створення коворкінгу на базі бібліотек	150,000
	Закупівля конструкторів LEGO та наборів для творчості	500,000
	РАЗОМ:	650,000
4	Інші витрати:	
	Адміністративні	100,000
	Відрядження	30,000
	РАЗОМ:	130,000
	ВИТРАТИ РАЗОМ ЗА ПРОЄКТОМ:	1,790,000*

*Загальний бюджет дорівнює приблизно 50 тис. доларів США

Опис наборів LEGO для придбання в рамках реалізації проєкту арт-коворкінгового пермакультурного урбан-простору надано у ДОДАТКУ В.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ РИЗИКУ ТА НАПРЯМКІВ МОНІТОРИНКУ Й ОЦІНКИ
ПРОЄКТУ АРТ-КОВОРКІНГОВОГО ПЕРМАКУЛЬТУРНОГО УРБАН-
ПРОСТОРУ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ НА
БАЗІ ІСНУЮЧИХ В ГРОМАДАХ КОМУНАЛЬНИХ УСТАНОВ

При реалізації громадськими організаціями запропонованого проекту арт-коворкінгового пермакультурного урбан-простору на базі існуючих в громадах комунальних установ можливо виникнення наступних ризиків:

1. Політичні.

Відповідно до статті 64 Конституції України, статей 12-І і 20 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”, указу Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64 “Про введення воєнного стану в Україні” Кабінет Міністрів України (КМУ) вводить в дію наступні Постанови [10, 11]:

- №165 від 28 лютого 2022 р. «Деякі питання реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб»;
- №314 від 18 березня 2022 р. «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану».

Відповідно до зазначених Постанов у період воєнного стану:

- право на провадження господарської діяльності може набуватися суб'єктами господарювання без отримання дозвільних документів (документів дозвільного характеру, ліцензій або інших результатів надання публічних послуг);
- строки дії діючих строкових ліцензій та документів дозвільного характеру автоматично продовжуються на період воєнного стану;
- на період воєнного стану зупиняється перебіг строків звернення за отриманням публічних послуг, визначених законодавством України;
- строки надання адміністративних послуг суб'єктами їх надання та видача дозвільними органами документів дозвільного характеру на час воєнного стану в Україні зупинено.

2. Регуляторні/правові.

У відповідності до Указу Президента України "Про продовження строку дії воєнного стану в Україні" №58/2023 від 06 лютого 2023 р., затвердженого Верховною Радою України 14 лютого 2023 р. Законом №2915-IX, строк дії воєнного стану в Україні подовжено на 90 діб з 19 лютого 2023 року до 29 травня 2023 р. Наразі передбачається пролонгація воєнного стану на наступні 90 діб до 18 серпня 2023 р. Після припинення чи скасування воєнного стану суб'єкти господарювання можуть звертатися до відповідних органів ліцензування, дозвільних органів та суб'єктів надання публічних послуг для отримання відповідних дозвільних документів в порядку, строки та на умовах, передбачених законодавством, без зупинення (припинення) їх діяльності.

3. Економічні/ринкові.

Національний банк України з 4 січня 2022 року розраховує офіційний курс гривні до іноземних валют та довідкове значення курсу гривні до долара США за оновленою методологією.

Постанова про затвердження змін до Положення [12] про встановлення офіційного курсу гривні до іноземних валют та розрахунку довідкового значення курсу гривні до долара США передбачає коригування підходів до відсікання угод з екстремальними параметрами. Порядок розрахунку довідкового курсу гривні до долара США за особливих умов буде встановлено аналогічно до існуючого механізму розрахунку офіційного курсу гривні до долара США за особливих умов та встановлено час контролю доступної кількості угод. Запровадження такого порядку унеможливить ситуацію, за якої довідкове значення курсу гривні до долара США в окремий день може не розраховуватися через низьку активність ринку або технічні проблеми.

На 01 травня 2023 року офіційний курс гривні становить до євро 40,1322 та до долара США 36,5686.

4. Внутрішньо організаційні/управління/команда.

У зв'язку з введенням в Україні воєнного стану та міграцію населення, пов'язану з повномасштабною війною, на ринку праці відчувається значний

брак фахівців. Нацбанк України дослідив [13] вплив хвилі біженців з України на країни Євросоюзу та дійшов висновку, що українці пожвавили їх економіки і пом'якшили вплив нової економічної кризи, що крокує планетою. Вони швидко адаптуються до нових умов, шукають роботу і платять податки. Однак те, що стало надбанням для ЄС, виявилось втратою для економіки України. Більшість українських біженців – жінки працездатного віку з вищою освітою та їх діти. За даними Управління верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR), від початку повномасштабного вторгнення станом на 15 листопада 2022 року за межі України виїхало 15,3 млн громадян. Більше половини з них – 7,7 млн – повернулися назад, однак 7,6 млн українців досі перебувають за кордоном.

Таким чином, при реалізації проєкту слід розуміти фактичне розповсюдження людських ресурсів, тенденції їх міграцій та концентрації, а також враховувати можливість залучення фахівців в режимі он-лайн або закордонних фахівців з перекладачами.

5. Технічна/операційна інфраструктура.

У зв'язку з введенням в Україні воєнного стану, через обстріли та, як наслідок, руйнування цивільних й інфраструктурних об'єктів, а також наявні повітряні тривоги, можливо переривання поточної імплементації проєктів та зміна графіків проведення заходів, навіть у форматі он-лайн.

Наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 30 листопада 2022 року № 280 затверджено оновлений перелік територіальних громад, розташованих у районах проведення воєнних (бойових) дій, або тих, які перебувають у тимчасовій окупації [14]. Це територіальні громади Донецької (66 громад), Харківської (56 громад), Дніпропетровської (10 громад), Луганської (37 громад), Запорізької (62 громади), Херсонської (49 громад), Миколаївської (26 громад), Сумської (19 громад), Чернігівської (4 громади) областей. Загалом у переліку наразі 329 громад. Даний перелік не є фіксованим – він регулярно актуалізується.

Таким чином, для мінімізації цього ризику необхідно доцільно обирати локації реалізації проєкту, уникаючи районів проведення бойових дій та дотич-

них до них територій. Комунальні установи, що будуть базами проведення заходів, повинні бути обладнані генераторами й наявності засобами телекомунікаційного зв'язку, а також мати бомбосховища.

Графіки проведення заходів в межах реалізації проєкту слід коригувати завчасно у відповідності до даних офіційних джерел інформації.

6. Ризики менеджменту проєкту.

Для реалізації проєкту доречним є правильний підбір персоналу, кваліфікація та досвід роботи якого будуть відповідати спрямованості діяльності. При цьому важливим є розробка такого графіку роботи та розподілення повноважень, коли всі члени команди будуть рівномірно та помірно навантажені, а будь-які роботи над норми виключені або зведені до мінімуму та розглядатимуться як форс-мажорні обставини. Керівник проєкту повинен чітко оцінювати спроможність та стресостійкість членів своєї команди. В разі необхідності треба передбачати можливість надання психологічної підтримки задіяним в проєкті особам для протидії вигоранню через високу інтенсивність роботи.

7. Постачальники.

При здійсненні закупівель постачальники затребуваних матеріалів, обладнання й послуг можуть змінювати цінову політику через коливання курсу валют та вартості палива, релокацію, державні регуляції тощо. Крім того, в наявності може не бути необхідного асортименту й кількості обладнання, а його доставка потребуватиме додаткових коштів та часу, що не є припустимим для проєктів, які мають сезонний характер або через інші обставини є чутливими до періоду імплементації.

Постачальники повинні супроводжувати закупаване обладнання й матеріали відповідними сертифікатами якості й безпеки, особливо коли бенефіціарами проєкту є діти. Відсутність зазначених сертифікатів унеможливило вибір конкретного постачальника для забезпечення проєкту, а пошук нового займає певний час.

Моніторинг та оцінка в комплексі спрямовані на підвищення ефективності управління та покращення результатів проєкту.

Оцінка ефективності проєкту здійснюється за наступними показниками:

- Індикатори якості (% населення громади, що отримали якісні освітні послуги та покращили свої знання з пермакультурного дизайну; кількість працівників бібліотек, що отримали покращені робочі умови);

- Кількісні індикатори (кількість проведених тренінгів та підготовлених фахівців бібліотек з пермакультурного дизайну; кількість осіб, які отримали освітні послуги від навчених бібліотекарів; кількість виданих методичних посібників для бібліотек; кількість розроблених силабусів з пермакультурного дизайну для перекваліфікації бібліотекарів).

та залежить від процедури збору інформації по зазначених індикаторах.

Моніторинг передбачає регулярний процес збору даних та аналізу зібраних даних для відслідковування процесу виконання планів та перевірки відповідності роботи встановленим стандартам (якості), а саме:

- регулярне виявлення проміжних досягнень та результатів;
- своєчасне виявлення відхилень від запланованих результатів;
- своєчасне виявлення проблем;
- своєчасне корегування ходу проєкту.

Оцінка передбачає систематичний збір інформації про проєкт в рамках гранту, його характеристиках та результатах, що проводиться з метою зробити висновок про існуючі переваги та недоліки та напрацювати плани на майбутнє.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. Проєкт спрямовано на створення універсальної моделі дитячого арт-коворкінгового урбан-простору на базі дитячих бібліотек країни з використанням інструментів неформальної освіти для екологічного просвітництва з пермакультурного дизайну. Запропонована концепція впровадження пермакультурного дизайну, як освітнього компоненту для дітей віком від 6 до 10, може бути реалізовано для шкіл, центрів дитячої творчості, дитячих садків, тощо.

2. Проєкт «Арт-коворкінговий пермакультурний урбан-простір» буде реалізовано ГО «Правополіс» на базі існуючих в громадах бібліотек та комунальних установ. Термін реалізації проєкту 12 місяців. Загальний бюджет дорівнює приблизно 50 тис. доларів США виключно за грантові кошти (власний внесок та інші надходження не передбачено). За результатами реалізації проєкту буде відкрито (2) арт-коворкінгового пермакультурного урбан-простору, які відвідають до 200 дітей.

3. При реалізації громадськими організаціями запропонованого проєкту арт-коворкінгового пермакультурного урбан-простору на базі існуючих в громадах комунальних установ всі можливі ризики можуть бути пом'якшені або уникнуто шляхом належного та завчасного планування відповідних активностей. Жодний із наведених ризиків не є критичним для успішної імплементації проєкту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України (ЄДРПОУ). Режим доступу: <https://ukrstat.gov.ua/menu/edrpou.htm>
2. ГО «Правополіс». Режим доступу: <https://www.facebook.com/safe.hub.police/>, <https://sites.google.com/view/safe-hub-police/pravopolice>
3. Посібник для досягнення Цілей Сталого Розвитку в сфері бізнесу. – Глобальна Ініціатива зі Звітності, Глобальний договір ООН та Всесвітня рада підприємців зі сталого розвитку (WBCSD). – Редлі Єлдар, 2020. – 30 с.
4. Mollison B. PERMACULTURE : A Designer's Manual / Bill Mollison. – Tagari Publications, 2002. – 600 p.
5. Holzer S. Sepp Holzer's Permaculture : A practical Guide to Small-Scale, Integrative Farming and Gardening / Sepp Holzer. – Chelsea Green Publishing, 2010. – 252 p.
6. Crawford M. Trees for gardens, orchards & permaculture / Martin Crawford. – Chelsea Green Publishing Company, 2015. – 250 p.
7. Корчак О.С. Вплив концепції пермакультури на візію сучасного екомаркетингу та сталий розвиток інноваційних виробництв / О.С. Корчак // Сучасний маркетинг: візія, технології, інновації / В.А. Фалович [та ін.] ; за ред. д.е.н, проф. В.А. Фаловича. – Тернопіль: «Бескиди», 2023. – С. 183 – 202. ISBN 978-966-457-034-0
8. Обстеження інноваційної діяльності в економіці України (за міжнародною методологією) / Наукова та інноваційна діяльність України: стат. зб. – К.: Держстат України, 2017. – С. 179 –226.
9. Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна». – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017. – 176 с.
10. Постанова КМУ №165 від 28 лютого 2022 р. «Деякі питання реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб».

11. Постанова КМУ №314 від 18 березня 2022 р. «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану».
12. Постанова Правління Національного банку України від 30 листопада 2021 року № 127 "Про затвердження Змін до Положення про встановлення офіційного курсу гривні до іноземних валют та розрахунку довідкового значення курсу гривні до долара США й облікової ціни банківських металів". Режим доступу: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_30112021_127
13. Дослідження фахівців Департаменту монетарної політики та економічного аналізу Національного банку України «Вплив українських мігрантів на економіки країн-реципієнтів» (грудень 2022). Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/popri-potochni-vikliki-vpliv-vimushenoyi-migratsiyi-z-ukrayini-na-ekonomiki-krayin-retsipyentiv-u-perspektivi-bude-pozitivnim--doslidjennya-nbu>
14. Перелік територіальних громад, розташованих у районах проведення воєнних (бойових) дій, або тих, які перебувають у тимчасовій окупації відповідно до Наказу Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 30 листопада 2022 року № 280. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/minreintehratsii-onovleno-perelik-hromad-u-raionakh-boiovykh-dii-na-tot-i-tykh-shcho-v-otochenni>

ДОДАТОК А
ВІДТИСК РОЗДІЛУ З МОНОГРАФІЇ ЗА ТЕМОЮ ПРОЄКТУ

СУЧАСНИЙ МАРКЕТИНГ: ВІЗІЯ, ТЕХНОЛОГІЇ, ІННОВАЦІЇ

МОНОГРАФІЯ

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ**

**СУЧАСНИЙ МАРКЕТИНГ: ВІЗІЯ,
ТЕХНОЛОГІЇ, ІННОВАЦІЇ**

МОНОГРАФІЯ

За редакцією доктора економічних наук В.А. Фаловича

Тернопіль
2023

УДК 339.13
С 89

Рецензенти:

Н.Б. Кирич, докт. економ. наук, професорка,
Т.М. Борисова., докт. економ. наук, професорка,
Демкура Т.В., віце-президент з регіонального
співробітництва Тернопільського регіонального
представництва «ICC Ukraine»

В авторській редакції

Авторський колектив:

В.А. Фалович, доктор економічних наук, професор;
Л.Я. Якимичин, доктор економічних наук, професорка;
О.С. Корчак, доктор технічних наук, доцентка

*Рекомендовано до друку вченою радою
Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя
(протокол № 2 від 21.02.2023 р.)*

Сучасний маркетинг: візія, технології, інновації / В.А. Фалович [та
; за ред. д.е.н, проф. В.А. Фаловича. – Тернопіль: «Бескиди», 2023. –
495с.

Монографія є результатом наукових досліджень колективу авторів присвячена аналізу сучасних теоретичних та прикладних аспектів розвитку маркетингу. Розглянуто питання логістичної інфраструктури та аутсорсингу в дистрибуції продуктів харчування, особливостей маркетингового потенціалу туристичної галузі, креативності у розвитку особистості майбутнього фахівця, впливу концепції пермакультури на візію сучасного екомаркетингу та сталого розвитку інноваційних виробництв, реалізації інноваційної та маркетингової інтеграційних стратегій розвитку промислових підприємств, впровадження принципів сталої міської мобільності в територіальних громадах.

Також у монографії досліджуються і інші стратегічні аспекти розвитку економіки та маркетингу.

Для наукових працівників і викладачів вищих навчальних закладів, економістів та бізнесменів.

УДК 339.13

*За достовірність поданих до друку матеріалів
відповідальність несуть
автори.*

ISBN 978-966-
457-034-0© Тернопільський
національний технічний
університет імені Івана
Пулюя, 2023

Корчак О.С.

ВПЛИВ КОНЦЕПЦІЇ ПЕРМАКУЛЬТУРИ НА ВІЗІЮ СУЧАСНОГО ЕКОМАРКЕТИНГА ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНИХ ВИРОБНИЦТВ

В рамках Конвенції ООН про зміну клімату (United Nations Framework Convention On Climate Change, UNFCCC) та Паризької угоди (Paris Agreement), яку у 2015 році підписали 195 сторін Конвенції, було закріплено основні принципи міжнародної кліматичної політики. В 2021 році під час Глобального кліматичного саміту (Global Climate Summit також відомого, як COP26) проголошено, серед інших, необхідність досягнення наступних цілей: забезпечити глобальне чисте нульове значення до середини століття й підтримувати 1,5 градуса в межах досяжності, а також адаптуватися для захисту спільнот і природних середовищ існування в умовах глобального потепління [1 – 3]. При цьому на всіх офіційних рівнях зазначається, що вплив підвищення глобальної температури неможливо недооцінити. Під загрозою знаходяться не лише цілі економіки, а й життя та засоби до існування великої кількості живих істот на Землі. COP26 показав, що уряди всіх країн світу добре усвідомлюють зв'язок між виробничою діяльністю й споживацькими попитамі населення планети та зміною клімату, та загально визнано, що економіки, які використовують недружні до екології технології, повинні переорієнтуватися на майбутнє й переглянути свої базові підходи щодо виробничих процесів. Зокрема, Паризька угода є найбільш актуальною міжнародною угодою для визначення глобальної кліматичної політики [4]. Верховна Рада України її ратифікувала 14 липня 2016 року [5].

Таким чином, дослідження впливу концепції пермакультури на візію сучасного екомаркетингу та сталий розвиток інноваційних виробництв має важливі наукове та практичне значення з огляду на заходи, які вживаються світовою спільнотою, щодо забезпечення інтенсивного розвитку світової економіки, стійкої до зміни клімату. При цьому, доцільним вважається створення як умов пом'якшення впливу зміни клімату на процеси людської життєдіяльності, так і адаптації до змін, що вже відбулися.

В цьому контексті не випадковою є синергія таких напрямків діяльності як пермакультура, екомаркетинг та інноваційні виробництва, адже їх поєднання дозволяє одночасно комплексно досягти як мінімум восьми (рис. 1) основних (глобальних) цілей сталого розвитку задля виведення світу на траєкторію сталого та життєстійкого розвитку відповідно до резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року» [6].

Рис. 1. Цілі сталого розвитку, яким відповідає синергія пермакультури, екомаркетингу та інноваційного виробництва

Синергія пермакультури, екомаркетингу та інноваційних виробництв є невідповідною для забезпечення інтенсивного розвитку світової економіки, стійкої до зміни клімату, адже:

- Пермакультура передбачає свідоме проектування та підтримання сільськогосподарських продуктивних екосистем, які характеризуються різноманітністю, сталістю, здатністю до відновлення на кшталт природних екосистем. Концепція пермакультурного дизайну передбачає гармонійну інтеграцію природи та людей, що забезпечує їх їжею, енергією, укриттям та іншими матеріальними й нематеріальними ресурсами сталим чином. При цьому не виникає жодних протиріч між людською життєдіяльністю та природними процесами, адже: 1) кожний крок в напрямку цієї взаємодії є виваженим та осмисленим як результат тривалих спостережень за

накопиченням позитивних досягнень з виключенням будь-яких виявлених негативних антропогенних факторів, здатних призвести до деградації зазначеної взаємодії; 2) всі концептуальні, матеріальні та стратегічні природні компоненти доцільно використовувати в комплексі та в широкому спектрі наявних функцій, що постачає навколишнє середовище для свідомої людської життєдіяльності, а запитування тільки вибіркових функцій і продуктів природних систем є неприпустимим; 3) людська життєдіяльність та навколишнє середовище повинні еволюціонувати у безпосередній взаємодії, всебічно підсилюючи її стійкість [7 – 9].

- Екомаркетинг стоїть на варті задоволення інтересів споживачів шляхом просування товарів і послуг, створених дружніми до навколишнього середовища засобами й технологіями на всіх стадіях життєвого циклу. Сучасний ринковий підхід до екологічного мислення передбачає створення нових екологічно чистих продуктів, перехід на відновлювальні ресурси та інвестування у розвиток світової економіки, стійкої до зміни клімату. При цьому екомаркетинг стимулює власників бізнесу впроваджувати інноваційні технології постачання на ринок екологічно дружніх товарів і послуг, спрямованих перш за все на зменшення відходів виробництва й подальшого споживання готової продукції, а також формування соціально-етичного менеджменту й екомаркетингу шляхом інформування споживачів та створення ефективного попиту на екологічно чисті товари й послуги [10 – 13].

- Інноваційні виробництва стимулюють сталий розвиток бізнесу завдяки використанню потенціалу, який надає інтелектуальна власність для комплексного сприяння розвитку національної конкурентоспроможної й інвестиційно привабливої економіки, заснованої на знаннях, новітніх досягненнях науково-технічного прогресу та креативності. Запорукою успіху інноваційних виробництв є відсутність протиріччя між етичними засадами, напрацьованими людством задля самозбереження у природному середовищі, та характером задоволення споживацького попиту шляхом просування на ринок товарів і послуг, які виробляються сталим чином, раціонально розповсюджуються та осмислено споживаються. Інноваційне виробництво здатне не тільки самостійно генерувати екологічно дружні рішення, але й вдало залучає в господарчу діяльність кращі світові практики для комплексного досягнення цілей сталого розвитку [14 – 18].

Цілі сталого розвитку, прийняті в рамках Порядку денного сталого розвитку ООН на період до 2030 року, можуть бути використані як основа для оцінки синергійного впливу на довкілля пермакультури, екомаркетингу та інноваційного виробництва у контексті сталого розвитку. Він може забезпечуватися впровадженням енергоефективності процесів виробництва та ведення господарства, застосуванням відновлюваних джерел енергії,

шляхом доцільного міського планування із збільшенням кількості зелених насаджень та розвитком пермакультурного дизайну, зменшенням забруднення повітря та пом'якшенням наслідків з боку попиту на товари та послуги, включаючи перехід до збалансованого, сталого здорового харчування продуктами, вирощеними самостійно або фермерськими господарствами.

У 2017 році була презентована доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна», в Міністерство економічного розвитку та торгівлі України підготувало 86 національних завдань [19]. У 2019 році цю ініціативу підтримав чинний Президент України, назвавши сталий розвиток – орієнтиром для стратегічних документів та бюджету. У 2020-му, за даними Держстату, був підготований та презентований перед світовою спільнотою Добровільний національний огляд. За результатами дослідження, Україна досягнула певного прогресу у більшості цілей.

Розглянемо окремо кожну із Цілей сталого розвитку, яким відповідає синергія пермакультури, екомаркетингу та інноваційного виробництва, та проаналізуємо характер їх взаємодії в залежності від контексту та масштабу екологічних викликів.

Ціль №2 «Подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, покращення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства (с/г)» (Таблиця 1).

Продовольча безпека може бути представлена у вигляді діаграми харчового ланцюга вартості як це показано на схемі (рис. 2) [20].

Рис. 2. Діаграма харчового ланцюга вартості продовольчої безпеки

Таблиця 1

Відповідність цілі сталого розвитку №2 завданням та рекомендаціям
Міністерства економіки України щодо її досягнення

 <p>ГЛОБАЛЬНІ ЦІЛІ Сталого Розвитку</p> <p>2 ПОДОПАННЯ ГОЛОДУ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Підвищити вдвічі продуктивність сільського господарства, в першу чергу за рахунок використання інноваційних технологій • Забезпечити створення стійких систем виробництва продуктів харчування, що сприяють збереженню екосистем і поступово покращують якість земель та ґрунтів, в першу чергу за рахунок використання інноваційних технологій • Знизити волатильність цін на продукти харчування • Стимулювання створення малих господарств, зокрема сімейних ферм, через удосконалення правової бази та забезпечення сприятливих економічно-організаційних та соціальних умов їх діяльності • Технічна модернізація с/г виробництва та харчової промисловості, підвищення їх енергоефективності та реалізація потенціалу енергозбереження • Сприяння нарощуванню експорту продовольства з високою доданою вартістю • Створення чіткого механізму регулювання ринку органічної продукції і сировини, належної системи її сертифікації • Проведення інформаційних кампаній щодо рекламування здорового способу харчування • Обмеження надмірної волатильності цін на продукти харчування та забезпечення належного функціонування ринків продовольства, зокрема шляхом: зниження ринкових ризиків для с/г виробників через урізноманітнення ринкових інструментів (страхування, гарантійні фонди, форвардна торгівля, торгівля деривативами, електронна торгівля тощо)
---	---

свіжих органічних фруктів, овочів й зелені. Враховуючи те, що 32% усіх харчових втрат і відходів виникають під час первинного виробництва [20], урбан-ферми, розташовані посеред мегаполісів, використовують новітні технології гідропонного вирощування, які суттєво скорочують відходи виробництва.

Інноваційні виробництва органічних продуктів створюють можливості зниження споживання води та хімікатів, необхідних для їх зрощення й зростання. Вони також вигідні з точки зору сталості бізнес процесів, адже процес вирощування не залежить від кліматичних умов, не потребує турботи про ґрунти, добрива та вода використовуються раціонально та практично повністю засвоюються біомасою без викидів у ґрунтові води, застосовувати гербіциди не потрібно.

При цьому AGGREGATION & PROCESSING (рис. 2) – «збирання та переробка» передбачають застосування максимальної автоматизації на всіх етапах в сучасному с/г виробництві. Переробні заводи та розподільні автопарки все ще в основному працюють на викопному паливі. Приблизно 40% усієї пластикової упаковки використовується для харчових продуктів і напоїв. При цьому 33% усіх харчових втрат і відходів виникають під час зберігання та обробки, часто через відсутність необхідної якості або кількості холодильного обладнання й приміщень зберігання, а також недосконалі логістичні ланцюги [20].

Відповідно до ринкової й екомаркетингової стратегій та стратегії переробки, які передбачаються концепцією пермакультури, доцільним є:

- підбір культур вирощування, орієнтованих на спеціалізований ринок, що дозволяє підвищити ціну у перерахуванні на одиницю площі виробництва продукції, наприклад, вирощування свіжої зелені поблизу ресторанів або супермаркетів;
- просування послуг збору вирощеної продукцію самими споживачами, спостереження за зростанням рослин у реальному часі через Інтернет з послідуємим їх вибором та он-лайн замовленням доставки за вказаною адресою;
- переробка продуктів безпосередньо за місцем їх збирання із застосуванням високопродуктивних та енергоефективних інноваційних технологій сушіння, термічної обробки, швидкого заморожування, вакуумування тощо, при цьому за можливості намагатися переробляти сировину на більш цінну форму для сталого зберігання й транспортування, наприклад, віджимати олію із насіння, підвищуючи додану вартість продуктів харчування;
- використання для пакування екологічно чистих матеріалів, що мають відповідні сертифікати якості, або, що набагато краще, за можливості

взагалі уникати пакування шляхом використання багаторазової тари із організацією її ротації між виробником та споживачем.

MARKETS & DISTRIBUTION (рис. 2) – «ринки збуту та розповсюдження» продуктів та послуг харчування багатою мірою залежать від тенденцій, які формуються супермаркетами та рекламними кампаніями, впливаючи на харчові звички та вибір споживачів. Бренди також пропагують, а подекуди, й нав'язують конкретні харчові уподобання та своїми діями залишають споживачів відстороненими від справжніх джерел їжі та її виробників. Через це не всі міські жителі мають доступ до здорової та поживної їжі, а надзвичайно бідні міські жителі можуть витратити 50% або більше свого доходу на придбання продуктів харчування у супермаркетах [20], не маючи матеріальної можливості придбати додаткові харчові послуги або елементарно вибрати продукти кращої якості.

Тому, для розвитку сталих інноваційних с/г виробництв вкрай важливим є налагодження взаємозв'язку між споживачем і виробником, особливо коли мова йде про малі або сімейні фермерські господарства. В цьому випадку розповсюдження продуктів та послуг харчування буде відбуватися за налагодженими каналами постачання цільовим чином відповідно до їх затребуваних кількості, якості та переліку. До того ж виникає можливість просування на ринок додаткових туристичних еко-послуг на кшталт відвідування «ферм вихідного дня» або освітніх програм для дітей і дорослих щодо здорового способу харчування.

Екомаркетингові стратегії стануть також в нагоді для просування таких ринкових відносин, коли містяни будуть зацікавлені напряму інвестувати у фермерські господарства, стимулюючи тим самим диверсифікацію продуктів та послуг харчування, що виробляються та постачаються на ринок, а також удосконалення виробниками технологічних процесів виробництва, збирання та обробки с/г продукції.

CONSUMPTION (рис. 2), тобто «споживання», навіть екологічно чистих продуктів та послуг харчування повинно бути свідомим. Доречний баланс між кількістю, якістю та видом продукції дійсно має значення. Так, споживання харчових продуктів із високим ступенем обробки щороку зростає, що сприяє зростанню рівня ожиріння та серцевих захворювань [20]. Харчові продукти з високим ступенем обробки також зазвичай потребують більше ресурсів (більше енергії, води, упаковки, пластику) на їх виготовлення, обробку й зберігання. В цьому вимірі екомаркетингові стратегії повинні формувати культуру споживання, просуваючи на ринок продукти харчування разом із комплексом послуг щодо їх правильного використання, приготування, зберігання, утилізації тощо.

RESOURCE & WASTE RECOVERY (рис. 2) – «відновлення ресурсів та переробка відходів» передбачають застосування формули:

$$R+R+R+C = \text{REDUCE} + \text{REUSE} + \text{RECYCLE} + \text{COMPOST} \quad (1)$$

ТОБТО:

- «скорочуй споживання» (REDUCE) не купуючи нічого зайвого, а тільки продукти необхідних кількості, якості та номенклатури;
- «використовуй повторно» (REUSE), наприклад, тару для зберігання харчових продуктів, уникаючи одноразових упаковок;
- «утилізуй шляхом переробки» (RECYCLE), адже сміттєзвалища тільки для побутових відходів, що неможна переробити; все, що переробляється, повинно бути відсортовано та передано на переробку спеціальними підприємствами;
- «компостуй» (COMPOST), повертаючи природі максимально від того, що було у неї взято; відходи харчового споживання повинні бути перероблені на добриво для рослин або на силос для годування тварин.

Індекс харчових відходів Програми ООН з навколишнього середовища показав, що 17% їжі, доступної споживачам – у магазинах, ресторанах і домогосподарствах – потрапляє безпосередньо у смітник. Менше 2% поживних речовин у харчових побічних продуктах і відходах людської життєдіяльності, що утворюються в містах, безпечно та продуктивно утилізуються, натомість в переважній більшості вони потрапляють на сміттєзвалище, спалюються або викидаються в навколишнє середовище [20].

Екомаркетингові стратегії належного поведіння з ресурсами та відходами відповідно до формули (1) повинні стимулювати розвиток послуг та спеціальних сервісів із переробки та утилізації відходів харчування, а також розвиток ринку органічних добрив.

Ціль №6 «Забезпечення наявності та сталого управління водними ресурсами та санітарією» (Таблиця 2).

Синергія пермакультури, екомаркетингу та інноваційних виробництв дає можливість підвищити сталість управління водними ресурсами, особливо чистою питною водою. За даними статистики в Україні зменшення забору води з природних джерел останніми роками переважно спричинене пригніченням економічної діяльності [19]. Але при започаткуванні та/або відновленні, наприклад, с/г виробництв важливим є застосування природно-орієнтованих рішень [18], здатних забезпечити на місцевості природний мікроклімат, що сприяє раціональному використанню водних ресурсів та їх безперешкодній циркуляції.

Таблиця 2

Відповідність цілі сталого розвитку №6 завданням та рекомендаціям
Міністерства економіки України щодо її досягнення

 <p>ГЛОБАЛЬНІ ЦІЛІ Сталого Розвитку</p> <p>6 ЧИСТА ВОДА ТА НАЛЕЖНІ САНІТАРНІ УМОВИ</p>	<p>Рекомендації – Завдання</p> <p>Забезпечити доступність якісних послуг з постачання безпечної питної води, будівництво та реконструкцію систем централізованого питного водопостачання із застосуванням новітніх технологій та обладнання</p> <ul style="list-style-type: none"> • Досягнення та підтримання належної якості природних вод шляхом запровадження системи інтегрованого басейнового управління водними ресурсами • Забезпечення населення та інших користувачів водою належної кількості та якості • Забезпечення доступу населення до належних санітарно-гігієнічних засобів, перш за все – до безпечних для довкілля систем водовідведення • Підвищення ефективності водокористування в усіх секторах економіки
--	--

Ціль №7 «Забезпечення доступу всіх людей до прийнятних за ціною, надійних, сталих і сучасних джерел енергії» (Таблиця 3).

Комплексний розвиток с/г виробництва передбачає у тому числі й розширення агробіорізноманіття посівів за рахунок введення в них енергетичних культур, які з одного боку благотворно впливають на пермакультури системи, підсилюючи культурні насадження, а з іншого – мають вирішальне значення для посилення енергоспроможності України та при цьому слугують ще й добривом. В залежності від періоду зростання енергетичних культур пермакультурний дизайн може набувати різних форм, трансформуватися та варіюватися в широкому діапазоні можливостей – від домашнього городу до повноцінного енергетичного лісу. При цьому, в незалежності від обраної форми або навіть намаганні простежити в еволюційному розвитку увесь діапазон їх можливостей, енергетичні культури значно посилюють сталість диверсифікованих систем.

Одночасно з різними культурами на земельній ділянці можна висаджувати енергетичні культури такі, як енергетичні верби (*Salix*) та тополі (*Populus*), павловнія (*Paulownia*) тощо. В міжряддях енергетичних культур можна формувати насадження інших культур за відомими схемами. Ці енергетичні культури швидкокорослі, інтенсивно набирають біомасу, під

час вирощування поглинають вуглекислий газ і продукують кисень. Вже на третій рік ці енергетичні рослини можна використовувати як біопаливо у фермерському господарстві, а попел від спалювання є поживним добривом для подальшого використання у покращенні якості ґрунту. Таким чином забезпечується комплексний розвиток сільського господарства з посиленням його енергоспроможності та підвищенням якості ґрунтів.

Таблиця 3

Відповідність цілі сталого розвитку №7 завданням та рекомендаціям Міністерства економіки України щодо її досягнення

 <p>ГЛОБАЛЬНІ ЦІЛІ Свого Розвитку</p> <p>7 ДОСТУПНА ТА ЧИСТА ЕНЕРГІЯ</p>	<p>Завдання</p> <ul style="list-style-type: none"> Збільшити частку енергії з відновлюваних джерел у національному енергетичному балансі, зокрема за рахунок введення додаткових потужностей об'єктів, що виробляють енергію з відновлюваних джерел Підвищити енергоефективність економіки <p>Рекомендації</p> <ul style="list-style-type: none"> Створення умов для зростання виробництва енергії та її надійного і сталого постачання споживачам Збільшення виробництва та використання енергії з відновлюваних джерел та впровадження програм і заходів з підвищення енергозбереження та енергоефективності секторів економіки
--	---

Екомаркетингові стратегії в цьому сенсі будуть працювати на заохочення виробників харчових продуктів і послуг додавати до своїх портфоліо ще й товари й сервіси енергетичного характеру та кейси виробництва й постачання органічних добрив.

Сутність наступних Цілей сталого розвитку №9, 11 і 12, яким відповідає синергія пермакультури, екомаркетингу та інноваційного виробництва, були проаналізовані в контексті попередньо викладеної інформації. Нижче наводяться завдання та рекомендації щодо їх досягнення.

Ціль №9 «Створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям» (Таблиця 4).

Таблиця 4

Відповідність цілі сталого розвитку №9 завданням та рекомендаціям
Міністерства економіки України щодо її досягнення

 <p>ГЛОБАЛЬНІ ЦІЛІ Сталого Розвитку</p> <p>9 ПРОМИСЛОВІСТЬ, ІННОВАЦІЇ ТА ІНФРАСТРУКТУРА</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Сприяти прискореному розвитку високо- та середньовисокотехнологічних секторів переробної промисловості, які формуються на основі використання ланцюгів «освіта – наука – виробництво» та кластерного підходу за різними напрямками у тому числі розвиток інноваційної екосистеми • Створити фінансову та інституційну системи (інноваційну інфраструктуру), що забезпечуватимуть розвиток наукових досліджень та науково-технічних розробок • Забезпечити збільшення участі молоді у наукових дослідженнях • Розвиток інфраструктури ринків капіталу, зокрема оздоровлення банківської системи, яка має стати основним джерелом дешевих фінансових ресурсів; створення державних і приватних установ, що надають фінансові ресурси та знижують ризики виходу на світові ринки для малих і середніх підприємств-експортерів; • Розвиток сучасної надійної та доступної інфраструктури для підвищення ефективності діяльності бізнесу та якості життя населення; • Створення системи стимулів для підвищення ефективності використання ресурсів, ширшого застосування чистих та екологічно безпечних технологій і промислових процесів; • Створення дієвої ефективної системи захисту об'єктів інтелектуальної власності; • Поширення різних форм участі держави у реалізації інфраструктурних проєктів, забезпечення проведення гнучкої тарифної політики для створення привабливих умов для бізнесу та інвесторів.
---	---

Ціль №11 «Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів» (Таблиця 5).

Таблиця 5

Відповідність цілі сталого розвитку №11 завданням та рекомендаціям Міністерства економіки України щодо її досягнення

 <p>ГЛОБАЛЬНІ ЦІЛІ Сталого Розвитку</p> <p>11 СТАЛИЙ РОЗВИТОК МІСТ ТА СПІЛЬНОТ</p>	<p>Рекомендації</p> <ul style="list-style-type: none"> • Забезпечити розвиток поселень і територій виключно на засадах комплексного планування та управління за участю громадськості • Забезпечити збереження культурної і природної спадщини із залученням приватного сектору • Зменшити негативний вплив забруднюючих речовин, у т. ч. на довкілля міст, шляхом використання інноваційних технологій • Забезпечити розробку і реалізацію стратегій місцевого розвитку, спрямованих на економічне зростання, створення робочих місць, розвиток туризму, рекреації, місцевої культури і виробництво місцевої продукції • Розвиток поселень і територій виключно на засадах комплексного і сталого планування (на підставі генеральних планів) та управління за участю громадськості на принципах сталого розвитку за умови збереження наявних та визначення нових об'єктів культурної і природної спадщини • Мінімізація негативного впливу за будь-яким виміром (екологічний, безпековий тощо) на життя і здоров'я жителів
--	--

Ціль №12 «Забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва» (Таблиця 6).

До вже раніше викладеного в цьому розділі слід додати наступне.

Набуті продукти харчування слід розподіляти в часі таким чином, щоб різноманітні продукти були доступні для споживання в будь-яку пору року. Концентрувати на ринку для споживання вироблені продукти, а з ними й послуги, впродовж короткого періоду часу не є вдалою екомаркетинговою практикою, адже сталий розвиток інноваційних виробництв страждає від періодів дефіциту та профіциту як на ринках збуту, так і безпосередньо в

«полях». При цьому різко підвищуються витрати виробників на збір, переробку, зберігання й транспортування продукції. До того ж природним процесам необхідний час на відновлення для задоволення майбутніх потреб споживачів. Для розширення періоду отримання продуктів застосовують наступні методи [7]:

- підбирають сорти культур раннього, середнього та пізнього строків дозрівання та такі, що дають врожай впродовж тривалого періоду;
- висадження культур в межах різних строків дозрівання, знімаючи декілька врожаїв на рік одних і тих же культур;
- диверсифікують полікультурні системи таким чином, щоб все складало врожай – листя, корені, плоди, насіння, – та добре зберігалось.

Таблиця 6

Відповідність цілі сталого розвитку №12 завданням та рекомендаціям Міністерства економіки України щодо її досягнення

 <p>ГЛОБАЛЬНІ ЦІЛІ Сталого Розвитку</p> <p>12 ВІДПОВІДАЛЬНЕ СПОЖИВАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВО</p> 	<p>Завдання</p> <ul style="list-style-type: none"> • Знизити ресурсоемність економіки • Зменшити втрати продовольства у виробничо-збутових ланцюжках • Забезпечити стале використання хімічних речовин на основі інноваційних технологій <p>Рекомендації</p> <ul style="list-style-type: none"> • Зменшити обсяг утворення відходів і збільшити обсяг їх переробки та повторного використання на основі інноваційних технологій та виробництв • Використання сталих моделей споживання і виробництва • Запровадження моделі циркулярної економіки, насамперед шляхом орієнтації на енергозбереження, регенеративне екологічно чисте виробництво та споживання • Оптимізація виробничо-збутових ланцюжків продовольства з метою мінімізації втрат на всіх етапах життєвого циклу • Обмеження використання небезпечних хімічних речовин і їх потрапляння в довкілля • Застосування сучасних технологій і практик поводження з відходами виробництва та споживання
---	--

Ціль №13 «Вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками» (Таблиця 7).

Стала продуктивність та стійкість сільського господарства, продовольча безпека, забезпечення додаткової біомаси для використання людиною та вирішення проблеми деградації земель напряму залежать від зміни клімату та впровадження відповідних методів пом'якшення. Так, секвестрація вуглецю в ґрунті та біовугілля, можуть покращити якість ґрунту та потужність пермакультурного виробництва продуктів харчування. Відновлення екосистем і лісовідновлення поглинають вуглець у рослинах і ґрунті, а також можуть збільшити біорізноманіття та забезпечити додаткову біомасу [21, 22].

Таблиця 7

Відповідність цілі сталого розвитку №13 завданням та рекомендаціям Міністерства економіки України щодо її досягнення

 <p>ГЛОБАЛЬНІ ЦІЛІ Сектор Розвитку</p> <p>13 ПОМ'ЯКШЕННЯ НАСЛІДКІВ ЗМІНИ КЛІМАТУ</p>	<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Рекомендації Завдання</p> <p>Обмежити викиди парникових газів в економіці (завдання Цілі 13 кореспондують із завданнями Цілі 7 з розвитку низьковуглецевої енергетики та Цілі 15 з розширення лісових площ держави)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Зниження викидів парникових газів, що передбачено міжнародними зобов'язаннями України, яке досягається як безпосередньо (шляхом підвищення енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії), так і опосередковано (шляхом активізації механізмів поглинання парникових газів) • Інформування громадськості про наслідки зміни клімату, фактори впливу на клімат, механізми і практики протидії та адаптації; упровадження відповідних освітніх програм на всіх рівнях освіти
--	--

Пов'язані з пермакультурним дизайном методи пом'якшення наслідків парникового ефекту включають застосування покривних культур, проміжних культур, багаторічних рослин, відновлення природної рослинності та реабілітацію деградованих земель тощо. Вони можуть підвищити стійкість екосистем шляхом підтримки продуктивності землі та захисту та диверсифікації джерел існування. Відновлення мангрових заростей і прибережних водно-болотних угідь поглинає вуглець, а також зменшує берегову ерозію та захищає від штормових хвиль, таким чином зменшуючи ризики від підвищення рівня моря та екстремальних погодних

умов. Пермакультурний дизайн при створенні сталих екосистем усуває конкуренцію за обмежені ресурси, включаючи землю, воду та біомасу, а також посилює їх адаптаційну здатність в умовах глобального потепління навіть тоді, коли земельні та водні ресурси дуже обмежені. Для наукового обґрунтування доцільності пермакультурного дизайну, а також прийняття рішень при створенні сталих екосистем, слід керуватися наступними методами пом'якшення наслідків зміни клімату від парникового ефекту:

- секвестрація вуглецю в сільському господарстві шляхом управління вуглецем у ґрунті на орних угіддях і луках, агролісомеліорації, внесення біовугілля;

- зменшення викидів CH_4 і N_2O шляхом раціонального й доцільного використання добрив, обмеження їх застосування при можливості;

- зменшення спотворення лісів та інших екосистем через обмеження вирубки насаджень, втрати й деградації торфовищ і прибережних водно-болотних угідь;

- відновлення екосистем, лісовідновлення, лісонасадження;

- поліпшення сталого управління лісами;

- зменшення втрати їжі та харчових відходів, що не переробляються;

- використання відновлюваної енергії в аграрному секторі.

Також слід зазначити, що парникові гази нагрівають атмосферу залежно від їх вмісту в атмосфері, тривалості знаходження в атмосфері, питомої нагріваючої потужності молекул та їхнього впливу на фізичну й хімічну динаміку атмосфери. Вплив конкретного викиду парникових газів на поточний і майбутній клімат залежить від цієї комбінації факторів, а також від реакції земної системи на викиди.

У кадастрах парникових газів зазвичай повідомляють про викиди та поглинання викидів (інакше відомі як джерела та поглиначі), які відбулися протягом року. Поглинання стосуються вилучення CO_2 з атмосфери, наприклад, рослинами, які поглинають і накопичують вуглець під час росту. Загальні чисті викиди стосуються викидів за мінусом абсорбції. Загальні валові викиди стосуються лише викидів без урахування видалення вуглецю з атмосфери.

Наприклад, загальний рівень CO_2 , пов'язаний з зеленими насадженнями в певному році, може включати весь CO_2 , поглинений деревами, а також будь-які гази, що виділяються під час лісових пожеж. Відповідно біогенний CO_2 є формою валових викидів, але він розглядається як нульовий чистий викид у загальних чистих викидах. Це спрощене припущення, яке використовується для врахування балансу викидів (наприклад, від рослинного палива) з абсорбцією (від вирощування такої сировини для палива на орних землях або в лісі). Зрештою, це передбачає,

що річна чиста кількість CO₂ в атмосфері з біогенних джерел буде відображена в глобальному обліку землекористування.

Відстеження викидів парникових газів здійснюється в усьому світі країнами-учасницями Паризької угоди на базі показника викидів парникових газів (Greenhouse Gas Emissions indicator), вперше введеного у науковий обіг Агентством з охорони довкілля США (United States Environmental Protection Agency, EPA) як основа оцінки величини викидів, що охоплюються Конвенцією ООН про зміну клімату, а саме: вуглекислий газ, метан, закис азоту та кілька фторованих газів. Усі вони є саме тими парниковими газами, на виникнення яких впливає діяльність людини, і Конвенція ООН вимагає від країн-учасниць розробляти та періодично подавати кадастр цих викидів. Дані та аналіз для цього показника надходять із спеціального інструменту аналізу кліматичних індикаторів Інституту світових ресурсів (World Resources Institute's Climate Analysis Indicators Tool, CAIT), який збирає дані з рецензованих і міжнародно визнаних кадастрів парникових газів по всьому світу [23].

Глобальні оцінки вуглекислого газу публікуються щорічно, але оцінки інших газів, таких як метан і закис азоту, доступні лише раз на п'ять років. CAIT включає оцінки викидів і поглиначів, пов'язаних із землекористуванням і лісгосподарською діяльністю, які походять із глобальних оцінок, зібраних Продовольчою та сільськогосподарською організацією Об'єднаних Націй (UN Food and Agriculture Organization). Основні заходи щодо створення умов пом'якшення впливу кліматичних змін сприяють зменшенню або уникненню викидів парникових газів в атмосферу, а також розробці способів їх ефективного поглинання. Це стосується перш за все:

- викидів в енергетичному секторі;
- неконтрольованих викидів в нафтогазовій промисловості;
- переходу від некерованих сміттєзвалищ і каналізаційних колекторів до сучасного очищення міських/промислових відходів і стоків
- міського громадського транспорту тощо.

Зокрема, Кіотський протокол стосується обмеження викидів п'яти газів на додаток до вуглекислого газу: метану (CH₄), закису азоту (N₂O), гідрофторвуглеців (HFC), перфторвуглеців (PFC) і гексафториду сірки (SF₆). Усі види діяльності, які обмежують викиди цих газів, можна зарахувати до пом'якшення їх впливу на зміну клімату. Водяна пара також є важливим парниковим газом, але на її присутність в атмосфері діяльність людини безпосередньо не впливає.

Ціль №15 «Захист і відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з

опустелюванням, припинення та повернення назад процесу деградації земель і зупинення втрати біорізноманіття» (Таблиця 8).

Лісовідновлення та збереження лісів із запобіганням їх вирубці, відновлення та збереження природних екосистем і біорізноманіття, агролісомеліорація, управління накопиченням вуглецю у ґрунті та інші заходи, які зменшують викиди CH₄ та N₂O у сільському господарстві, можуть мати численні синергії пермакультури, екомаркетингу та інноваційного виробництва. На стійкість екосистем, крім описаного вище, також впливають сировина, практика землеустрою, кліматичний регіон, контекст існуючого землеустрою, а також час, масштаб та інтенсивність виробничих процесів.

Таблиця 8

Відповідність цілі сталого розвитку №15 завданням та рекомендаціям Міністерства економіки України щодо її досягнення

 <p>ГЛОБАЛЬНІ ЦІЛІ Сталого Розвитку</p> <p>15 ЗАХИСТ ЕКОСИСТЕМ СУШІ</p>	<p>Завдання</p> <ul style="list-style-type: none"> • Забезпечити збереження, відновлення та стале використання наземних і внутрішніх прісноводних екосистем • Сприяти сталому управлінню лісами • Відновити деградовані землі та ґрунти з використанням інноваційних технологій • Забезпечити збереження гірських екосистем <p>Рекомендації</p> <ul style="list-style-type: none"> • Створення на суходолі та морській акваторії репрезентативної ефективно керованої системи природоохоронних територій • Активізація заходів щодо збереження, відновлення та сталого використання наземних і внутрішніх прісноводних екосистем, у тому числі степових та водно-болотних • Розширення лісових площ та стале використання лісових ресурсів • Охорона та стале використання земель, запобігання опустелюванню території країни • Збереження та збалансоване використання гірських екосистем
---	---

Підсумовуючи викладене вище, можна зазначити, що вплив концепції пермакультури на візію сучасного екомаркетингу та сталий розвиток інноваційних виробництв безпосередньо визначається тими заходами, які

вживаються світовою спільнотою для підтримання розвитку світової економіки, стійкої до зміни клімату, з одного боку та впровадженням умов пом'якшення впливу зміни клімату на процеси людської життєдіяльності й адаптації до тих змін, що вже відбулися, з іншого.

Сталість диверсифікованих систем харчування визначається належним поєднанням культур таким чином, щоб їх взаємодія між собою та в синергії з можливостями земельної ділянки сприяла комплексному розвитку сільського господарства та розширенню агробіорізноманіття. При цьому екомаркетинговим стратегіям доцільно працювати на заохочення виробників харчових продуктів і послуг додавати до своїх портфоліо ще й товари й сервіси енергетичного та інфраструктурного характеру, сприяючи комплексному досягненню основних (глобальних) цілей сталого розвитку задля виведення світу на траєкторію сталого та життєстійкого розвитку.

Список використаних джерел

1. United Nations Development Programme (2016), 'Green Bonds', United Nations Development Programme, February 26, 2016, online: <http://www.undp.org/>.
2. UN COP26 (2021a), Climate Finance Delivery Plan: Meeting the US\$100 Billion Goal, online: <https://ukcop26.org>.
3. Revill, Chloe, 'Commentary: The Paris Agreement Ambition Mechanism', E3G, May 16, 2016.
4. van Lerven, F., and J. Ryan-Collins (2017), 'Central Banks, climate change and the transition to a low-carbon economy: a policy briefing', New Economics Foundation, 2017, online: <https://neweconomics.org/>.
5. Закон України «Про ратифікацію Паризької угоди», 2016, № 35, ст. 595.
6. Посібник для досягнення Цілей Сталого Розвитку в сфері бізнесу. – Глобальна Ініціатива зі Звітності, Глобальний договір ООН та Всесвітня рада підприємців зі сталого розвитку (WBCSD). – Редлі Єлдар, 2020. – 30 с.
7. Mollison B. PERMACULTURE : A Designer's Manual / Bill Mollison. – Tagari Publications, 2002. – 600 p.
8. Holzer S. Sepp Holzer's Permaculture : A practical Guide to Small-Scale, Integrative Farming and Gardening / Sepp Holzer. – Chelsea Green Publishing, 2010. – 252 p.
9. Crawford M. Trees for gardens, orchards & permaculture / Martin Crawford. – Chelsea Green Publishing Company, 2015. – 250 p.
10. Рашенко А.В. Сутність та тенденції розвитку екологічного маркетингу / А.В. Рашенко // Ефективна економіка. – 2021. – №2 – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8650> (дата звернення: 06.02.2023). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.2.86.
11. Шпилик С. Екомаркетинг як інструмент поліпшення іміджу підприємства [Електронний ресурс] / С. Шпилик, В. Фалович // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2012. — Вип. 2 (7). — С. 289-298.
12. Рябова Т.А., Рябов І.Б. Проблеми та перспективи екологічного маркетингу в Україні / Т.А. Рябова, І.Б. Рябов // Економіка та підприємництво. – 2019. – № 3 (108). – С. 155-159.
13. Решетнікова І.Л. Екологічний маркетинг в системі соціальної відповідальності промислових підприємств / І.Л. Решетнікова // Економічний вісник ДВНЗ УДХТУ. – 2018. – № 2(8). – С. 143-148.
14. Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності. Проект. – 2019. – 128 с.

15. Обстеження інноваційної діяльності в економіці України (за міжнародною методологією) / Наукова та інноваційна діяльність України: стат. зб. – К.: Держстат України, 2017. – С. 179–226.
16. Корчак О.С. Вплив спеціалізованих патентів на маркетингово-психологічні аспекти діяльності підприємств / О.С. Корчак // Маркетинг 4.0: стратегічні імперативи та сучасні тенденції : Монографія / В.А. Фалович [та ін.] ; за ред. д.е.н., доц. В.А. Фаловича. – Тернопіль : ФОП Шпак В.Б., 2021. – С. 79 – 88. ISBN 978-966-457-320-1
17. Екосистемні послуги. Огляд / Олексій Василюк, Любов Ільмінська, Анна Куземко та Соф'я Садогурська. – БО «БФ «Фонд захисту біорізноманіття України» та Ukrainian Nature Conservation Group, 2020. – 84 с.
18. Каталог природоорієнтованих рішень / авт. кол.: М. Рябика, О. Гусакова, А. Зозуля, А. Бушовська та ін. – Львів: УКМ, 2021. – 116 с.
19. Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна». – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017. – 176 с.
20. Circular Food Systems / ICLEI – Local Governments for Sustainability. – 2021. – 64 p.
21. Giglio, L., Randerson, J.T., & van der Werf, G. R. 2013. Analysis of daily, monthly, and annual burned area using the fourth generation Global Fire Emissions Database (GFED4). Journal of Geophysical Research: Biogeosciences, 118: PP. 1-12.
22. United Nations. 2014. UN Data portal. online: <http://data.un.org/>.
23. Perman, P., Y. Ma, J. McGilvray and M. Common (2011), Natural Resource and Environmental Economics 4th edition. Addison Wesley, 2011.

ДОДАТОК Б

Детальна інформація про діяльність ГО «Правополіс»

ГО «Правополіс» було створено у 2019 році у місті Костянтинівка, Донецької області групою людей, які були рішуче налаштовані створити сприятливі умови для сталого розвитку місцевих громад з наданням кожному члену/-чині суспільства рівних можливостей для самореалізації.

З того часу ми реалізували безліч проектів у Донецькій та Луганській областях України. Усі вони пов'язані з трансформацією вугільних регіонів, цифровізацією процесів у спільнотах, просуванням гендерної рівності та сприяння встановленню інклюзії у суспільстві та освіті зокрема, розвитком «зелених» технологій та прискоренням енергетичного переходу.

Головні напрямки діяльності:

1. Правозахисна діяльність, Community policing
2. Молодіжна політика та активізація молоді в житті громад
3. Гендерна стратегія, розвиток гендерної культури громад, жіноче лідерство
4. Еко-активізм і сталий енергетичний розвиток громад
5. Діджиталізація та впровадження інновацій в освітній процес

З 24 лютого 2022 р. ГО «Правополіс» основним фокусом діяльності стало забезпечення гуманітарних та безпекових потреб населення та допомога приймаючим громадам спочатку Донецької, а потім і Дніпропетровської областей.

Саме на початку весни, в момент найгострішої потреби, коли ситуація змінювалась надзвичайно швидко та непередбачувано, ми відчували як це бути частиною чогось, чогось більшого і потужного – спільноти.

Адже перші, хто підтримав Нас, щоб ми могли підтримати Інших були наші наймовірні коаліційні партнери: Centre of Gender Culture – Центр гендерної культури (проект Жінки України: залучені, спроможні, незламні) та Коаліція «Енергетичний перехід».

Завдяки саме цій підтримці ми допомагали в Мирнограді тим, хто тікав з Волновахи та прилеглих міст, в Костянтинівці облаштовували бомбосховище і, звичайно, мали можливість допомагати нашому чудовому притулку для собак «Песикова мати».

Окрема велика подяка представництву Фонду імені Гайнріха Бьоля в Україні Heinrich-Böll-Stiftung Ukraine – вся наша діяльність сьогодні можлива лише завдяки Вашій щирій підтримці тоді і сьогодні.

На початку липня ГО «Правополіс» вимушений був релокуватись на Дніпропетровщину, де зараз продовжує активно впроваджувати свою діяльність, поєднуючи гуманітарні проєкти та поступово відновлюючи діяльність по основних напрямках своєї роботи.

Коротко про ГО «Правополіс» сьогодні:

- Створили максимально комфортні умови для життя у прихистку громади на Дніпропетровщині за підтримки: Український жіночий фонд /Ukrainian Women's Fund, ініціативи «Shelter Ukraine» та Фонду Східна Європа;

- Серпень – січень 2022 – переправили разом з **ACTED** понад 720 000 літрів питної води мешканцям/-кам Донеччини та звільненої Харківщини;

- Реалізували разом з **IZOLYATSIA. Platform for Cultural Initiatives** на Дніпропетровщині в 11 будинках культури, сільських та селищних клубах проєкт «Культурні аргументи або локації для натхнення»;

- Надали першочергову гуманітарну допомогу майже 1000 людей у вигляді ковдр, подушок, матрасів, рушників та засобів гієни за підтримки **UNHCR Ukraine - Агентство ООН у справах біженців в Україні**;

- Допомагали ВПО Дніпропетровської громади за підтримки Марлог гігієною, одягом, взуттям, гігієною, іграшками та численними дрібницями, які наповнюють в евакуації життям змістом та затишком;

- Підвищили інституційну спроможність разом з проєктом «Банк підтримки молоді» та UNFPA;

- Продовжуємо підвищувати організаційну спроможність та надихатись партнерами з Український жіночий фонд /Ukrainian Women's Fund;
- Організація та її волонтерський корпус брали активну участь у численних програмах та тренінгах;
- Продовжуємо підтримувати наш улюблений притулок «Песикова мати», його кураторку та підопічних, в нас їх вже 21!)

Сьогодні ми раді стати частиною ще однієї гуманітарної мережі, ініційованої громадською організацією Велика Ідея та працювати на гуманітарному фронті та допомагати поряд з ще 10 чудовими організаціями небайдужих людей.

ГО «Правополіс»:

<https://www.facebook.com/safe.hub.police/>

<https://sites.google.com/view/safe-hub-police/pravopolice>

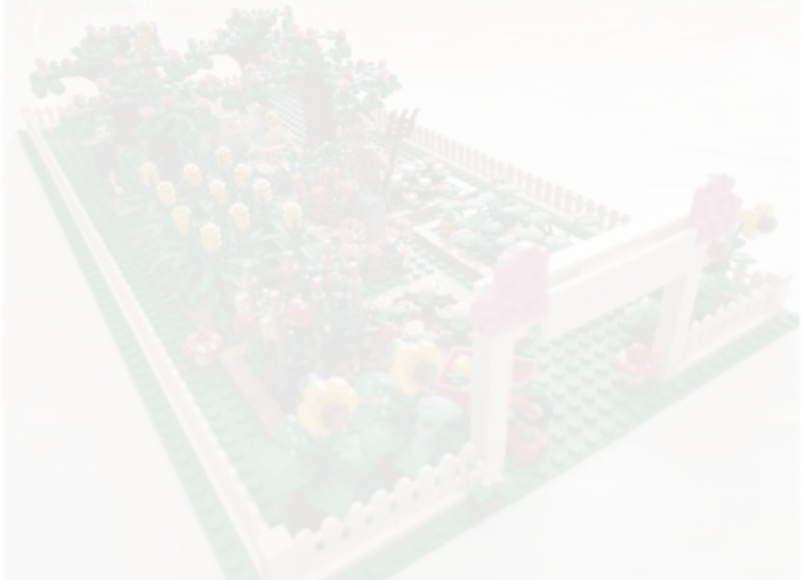

ДОДАТОК В
ОПИС НАБОРІВ LEGO ДЛЯ ПРИДБАННЯ В РАМКАХ РЕАЛІЗАЦІЇ
ПРОЄКТУ АРТ-КОВОРКІНГОВОГО ПЕРМАКУЛЬТУРНОГО УРБАН-
ПРОСТОРУ

Назва	VEGETABLE GARDEN
Зовнішній вигляд	
Опис	<p>Набір вміщує 3 садові ділянки в дерев'яних боксах. Всі ділянки заповнені бурим і м'яким ґрунтом. Перший бокс, починаючи зліва, має різні рядки з броколі та капустою. Другий — цибуля-порей, морква та селера. Третій і останній — маленький шедевр кожного хорошого садівника: лозячі овочі. Є бамбукові балки, які створюють своєрідний каркас, де в'юнкі рослини ростуть самі по собі або прив'язані садівником.</p> <p>Є будка, дерев'яно-цегляна, де садівники зберігають усі свої інструменти. Видно прикріплені до кабіни: сокира, ніж, молоток, лопата, сапа, граблі.</p> <p>Крім того, для городу потрібна вода, тож є колонка. Дерев'яний ящик призначений для збору овочів.</p> <p>Набір складається з 330 оригінальних деталей LEGO.</p>

Назва	MY VEGETABLE GARDEN
Зовнішній вигляд	
Опис	<p>Набір вміщує будову, щоб укритися від сонця в найспекотніші місяці та де зберігаються робочі інструменти. Також є рекреаційний простір для відпочинку й барбекю, затінок якого забезпечується виноградними заростями. Для городу потрібна вода, тож є колонка. На грядках ростуть овочі й коренеплоди, город перемежається посівами квітів та декоративним оздобленням.</p>

Назва	VICTORIAN KITCHEN GARDEN
Зовнішній вигляд	
Опис	<p>Це інтерпретація городнього саду для створення в урбан-просторах. Починаючи з переднього ряду зліва направо, наступні овочі розташовані в порядку сівозмін.</p> <p>Коренеплоди у першому ряду: морква, картопля, буряк, часник, цибуля, цибуля-порей</p> <p>Капустяні культури об'єднані у другий ряд: капуста білокачанна та цвітна капуста.</p> <p>Помідори займають третій ряд ліворуч, а бобові (квасоля й горох) третій ряд праворуч.</p> <p>Четвертий ряд для гарбуза, солодкої кукурудзи та кабачків. Вздовж стін ростуть такі яблуні:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 4 яблуні Espalier, що ростуть навколо овочевих грядок; • 1 яблуня Пальметта за теплицею; • 2 яблуні-саджанці вздовж стіни теплиці. <p>Клумба з квітами доповнює город. Також є велика теплиця, всередині якої росте десертний виноград.</p> <p>Труби під долівкою саду подають тепло. На городі працюють 4 садівники.</p> <p>Город має зимову сцену, що зображує витривалі культури, що ростуть під сніговою ковдрою, і зимуючі салати, що ростуть поруч із голим виноградом у теплиці, а також є весняна сцена, де всі яблука цвітуть.</p>

Назва	THE GARDEN AND GREENHOUSE
Зовнішній вигляд	
Опис	<p>Набір для тих, хто зацікавлений у вирощуванні різноманітної їжі для свіжого та здорового життя. Морква, капуста, помідори... Овочі розташовані в порядку сівозміни. Коренеплоди: морква, картопля, буряк, часник, цибуля, цибуля-порей Капустяні культури: капуста білокачанна, фіолетова та цвітна. Помідори й бобові, кабачки й солодка кукурудза. Розвинене тепличне господарство. Квіти на клумбах й горшках доповнюють город. На городі працюють 4 садівники.</p>

Назва	COMMUNITY VEGGIE GARDEN
Зовнішній вигляд	
Назва	BRICK GREENHOUSE AND COMMUNITY GARDEN
Зовнішній вигляд	
Опис	<p>Міський овочевий сад, який можна організувати у будь-якій громаді. В ньому можна виростити багато овочів і поділитися ними в місті, а потім, доглянувши сад, посидіти зручніше, розслабитися, випити чашку кави та почитати хорошу книгу в яблуневому саду.</p> <p>Приклад того, як догляд за садом корисний для фізичного й ментального здоров'я в умовах мегаполісів.</p>

Назва	FAIRY GARDEN
Зовнішній вигляд	
Назва	IN THE GARDEN
Зовнішній вигляд	
Опис	<p>Грядки в саду з морквою, баклажанами, картоплею, солодкою кукурудзою, червоною та зеленою капустою, цвітною капустою, цибулею-порей, цибулею та брюссельською капустою, мають можливість сівозміни. Є клумби з квітами та місця існування природних запилювачів, а також кілька видів дикої природи. Тут також є місце для відпочинку, де можна насолодитися тишею в саду. Фруктові дерева та фрукти: вишня, груша, яблуня та полуниця. Також є виноград, помідор, гарбуз, кабачок (цукіні) і квасоля.</p>

21	https://dglib.nubip.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3166cc38-d383-4d16-8a10-da8d0ae558db/content		2%
22	http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/35656/1/%d0%9c%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%84	22 джерела	1.63%
23	https://cnej.gov.md/sites/default/files/zbirnik_statey-2022_1.pdf	7 джерел	1.51%
24	https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u145/dis_belyakova.pdf		1.29%
25	https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/53979/1/%d0%91%d0%b0%d0%b3%d0%b4%d0%b0%d1%81%d0%b0%d1%80%d1%8f...		1.26%
26	https://dir.md/wiki/%D0%A6%D1%96%D0%BB%D1%96_%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%BE	8 джерел	1.23%
27	https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D1%96%D0%BB%D1%96_%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%BE	5 джерел	1.2%
28	https://access-bg.org/proceedingfiles/economic-activity.pdf	29 джерел	1.14%
29	https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/Agenda2030-UA.pdf	5 джерел	1.06%
30	https://uk.wikipedia.org/wiki?curid=2039531		1.05%
31	https://e.ecolog-ua.com/ekolohiya-pidpryyemstva-2022-5/top-10-zapytan-vidpovidey	25 джерел	1.03%
32	https://ibuhgalter.net/news/15815	23 джерела	0.99%
33	https://ir.library.knu.ua/server/api/core/bitstreams/4cebc178-cd9b-46b4-a89c-81fc2a06dbe8/content		0.98%
34	https://ucap.io/stalyj-rozvytok-shho-cze-chomu-cze-vazhlyvo-ta-do-chogo-tut-ukrayina	3 джерела	0.9%
35	https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/8365/1/%d0%a3%d0%bf%d1%80%d0%b0%d0%b2%d0%bb%d1%96%d0%bd%d0%b...		0.87%
36	https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/41873/2/%d0%91%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%b6%d0%bd%d0%b8%d1%86%d1%8...		0.86%
37	http://dridu.dp.ua/konf/konf_dridu/2018_10_20_material_erep.pdf	3 джерела	0.84%
38	http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/15976/1/2023%20%d0%9c%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%b3	3 джерела	0.83%
39	https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/58607/1/Potapova_bakalavr.pdf		0.83%
40	http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6653/Yashchyshyna-I.V.-Ekonomika-staloho-rozvytku.pdf?isAllowe...		0.8%
41	http://dridu.dp.ua/konf/konf_dridu/2019_10_25_material_erep.pdf		0.8%
42	https://vdocuments.pub/-e-bwn-2019-01-16.html		0.79%

43	https://www.nusta.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%...	5 джерел	0.76%
44	http://nubip.edu.ua/sites/default/files/u348/verstka_konf_5.pdf		0.75%
45	http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2020/14.pdf	2 джерела	0.75%
46	http://diser.ntu.edu.ua/Lysak_dis.pdf	4 джерела	0.74%
47	https://ztu.edu.ua/ua/science/files/onelife/disер_Kharchenko.pdf		0.74%
48	https://donnuet.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/npk_stiikiy-rozvytok-nats-ekonom_27.05.pdf	4 джерела	0.72%
49	https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/stalyi-rozvytok2020_n.pdf		0.72%
50	http://econom.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/maket_09-10_Nov_2017.pdf	3 джерела	0.71%
51	http://perspectives.pp.ua/public/site/mono/mono-32.pdf	17 джерел	0.69%
52	https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/42990/6/Zbirnyk_2021.pdf		0.69%
53	http://iept.lpnu.ua/images/news/sdev2018/ZM_SDEV2018.pdf		0.65%
54	http://filelibsnu.at.ua/conference/zbirnik_csr_2021.pdf		0.63%
55	http://appp.com.ua/wp-content/uploads/2018/04/UNDP_Manual_Zapatrina_Final.pdf		0.6%
56	http://osf.org.ua/data/blog_dwnl/Ecology_Tax_from_A_to_Z.pdf	2 джерела	0.58%
57	https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2021/03/Analiz_strategiy_VO_v_umovah_internac_ch1-2_analit_IVO-2020-270p_avtors-k...		0.57%
58	http://www.kdu.edu.ua/conf_ted/Technical_and_economic_solutions_2020.pdf	2 джерела	0.57%
59	https://www.wunu.edu.ua/opp/licenzuvannya_acredutatsia/acr_1br/2023/at/Vidomosti_pro_samoosiniuvannia_AT.pdf	12 джерел	0.56%
60	http://heraldiss.onu.edu.ua/issue/download/17140/9873	7 джерел	0.54%
61	https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/tezy0422-t1.pdf	3 джерела	0.54%
62	https://visnyk.nuwm.edu.ua/index.php/econ/article/download/ve4202214/1208		0.53%
63	http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/23927/1/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A%...	18 джерел	0.53%
64	http://base.dnsgb.com.ua/cgi-bin/irbis64r/cgiirbis_64.exe?C21COM=S&I21DBN=DNSGB&LNG=&P21DBN=DNSGB&S21ALL=%3C...		0.51%

87	https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/%D0%91%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%BF%D0%BE%...	2 джерела	0.32%
88	http://rshu.edu.ua/images/nauka/05_mnprmk/17112023td.pdf		0.31%
89	https://www.nuozu.edu.ua/zagruzka3/20_09_23-5.pdf		0.31%
90	https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2021-01/MONOGRAFIYA_dlya_zvitu_1.pdf	11 джерел	0.31%
91	https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/83660/1/diss_Yelnikova.pdf		0.3%
92	https://tntu.edu.ua/storage/pages/00000799/075_magistr-Zvit_SO.pdf	9 джерел	0.29%
93	https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/34168/1/%d0%9a%d0%9e%d0%9d%d0%a4%d0%95%d0%a0%d0%95%d0%9d%d0%a...		0.27%
94	https://Www.intechopen.com/chapters/49409	2 джерела	0.27%
95	https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/58993/3/Gryshchenko_Kostornova.pdf	3 джерела	0.27%
96	https://economics.net.ua/files/science/admin_men/2020/tezy.pdf	13 джерел	0.25%
97	https://prospectcv2030.com/wp-content/uploads/2019/11/Estado-de-la-cuesti%C3%B3n_-cambio-clim%C3%A1tico_fin	11 джерел	0.23%
98	https://uu.edu.ua/upload/Osvita/Navch_metod_d_t/Portfolio_OP/Ecologiya/MR_do_cursovih_robot_101_Ecologiya_ma	24 джерела	0.22%
99	http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/17421/%D0%A3_%D0%BA%D0%B0%D1%8F%20%D0%BD%D0%B0%D	5 джерел	0.22%
100	http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/33443?locale=de		0.22%
101	https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/40896?locale=eu		0.21%
102	http://lib.khnu.km.ua/konfer_HNU/2020/Instr_reg.pdf		0.21%
103	https://www.nature.com/articles/s41561-018-0204-7?code=b40c7743-03fd-41c0-bdaa-b7d46269d11e&error=cookies_p	3 джерела	0.21%
104	http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6923/Zb_Podilski_Chytannya.pdf?isAllowed=y&sequence=:	6 джерел	0.2%
105	https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/17668/1/Avtoreferat_Sorokivska.pdf		0.2%
106	http://pravo.org.ua/files/administr/Komentar_Web-HL_.pdf	16 джерел	0.19%
107	http://repository.mdu.in.ua/jspui/bitstream/123456789/3644/1/%d0%b7%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba_2...		0.19%
108	http://www.economy.nayka.com.ua/index.php/pdf/9_2018/9.pdf?op=1&z=8657	2 джерела	0.19%

109	https://www.nature.com/articles/s41558-018-0175-0?code=84de3451-2500-4d4a-a4b0-080ae29c362f&error=cookies_not_supported&output=embed	7 джерел	0.18%
110	https://www.funcas.es/wp-content/uploads/2023/01/PEE-174-WEB.pdf	14 джерел	0.18%
111	https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/13354/1/IK_ME_M_2023_04_27_%d0%be%d1%81%d1%82.pdf		0.18%
112	http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/20003/%d0%a0%d0%b8%d0%bc%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b5%20%...		0.18%
113	http://dspace.ksau.kherson.ua/bitstream/handle/123456789/4413/5%20%d0%97%d0%91%d0%86%d0%a0%d0%9d%d0%98%...		0.17%
114	https://pdfslide.tips/documents/-9113300758-.html		0.17%
115	http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/48487/3/literatura_dysertatsiia_2020_Illiashenko_Upravlinnia_stratehiia...		0.17%
116	http://e-visnyk.zdia.zp.ua/journals/5-17-2018/5-17-2018.pdf		0.17%
117	http://sport.mdu.edu.ua/fks/wp-content/uploads/2021/04/ebook_nowoczesne_podejscie_spoleczno-gospodarcze.pdf	2 джерела	0.17%
118	https://ssst.edu.ba/stranica/442/natural-resource-and-environmental-economics	23 джерела	0.17%
119	http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/11802/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%b...	2 джерела	0.17%
120	https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/12/GB_22112022.pdf		0.17%
121	https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/25143/1/Posibnyk_Utylizatsiia_upakuvan.pdf	15 джерел	0.17%
122	http://economneneg.btsau.edu.ua/sites/default/files/visnyky/economika/zbirnik_econ_1_2021.pdf	2 джерела	0.16%
123	https://science.kname.edu.ua/images/dok/konferentsii/stalyirozvytok2019/2023/Ch3-Economica_23.pdf	4 джерела	0.16%
124	https://nuou.org.ua/assets/documents/method_recomendations_gender_integration.pdf	5 джерел	0.16%
125	https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/4084/1/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%d1%82%d...		0.16%
126	https://su-journal.com.ua/index.php/journal/issue/download/44/3-4-2022	13 джерел	0.16%
127	https://ep3.nuwm.edu.ua/26282/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%...		0.15%
128	https://thepage.ua/ua/news/migranti-z-ukrayini-stavlennya	2 джерела	0.14%
129	http://law.karazin.ua/resources/doks2021/kkmp/Konferentsiia_23_kvitnia_2021_zbirka_naukovykh_prats.pdf	15 джерел	0.13%
130	https://www.fpsu.org.ua/napryamki-diyalnosti/sotsialnij-zakhist/23341-informatsiia-shchodo-rishen-orhaniv-vlady-zo	2 джерела	0.13%

131	http://www.psae-jrnl.nau.in.ua/journal/47_2014/13.pdf	5 джерел	0.11%
132	https://reyestr.court.gov.ua/Review/106855914	5 джерел	0.11%
133	http://www.konferenciaonline.org.ua/ua/article/id-895	10 джерел	0.1%
134	https://mon.gov.ua/storage/app/media/pravo-diyalnosti/2018/24/_%20_%20_____%20_%205.pdf		0.1%
135	https://dspace.pdau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/552a5241-61a0-4adc-8a63-b5acd06dbce9/content		0.1%
136	https://vchasnoua.com/news/boiovyky-obstrilialy-zhytlovi-kvartaly-maiorska	11 джерел	0.1%
137	http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/162805	2 джерела	0.1%
138	https://ua-referat.com/uploaded/vidalennya-guminovih-kompleksnih-spoluk-iz-zalizom-iz-poverhne/index1.html	29 джерел	0.1%
139	https://docs.dtkk.ua/doc/1057.98.6	16 джерел	0.09%
140	http://ppeu.stu.cn.ua/issue/download/16248/9082	15 джерел	0.09%
141	https://formations.univ-amu.fr/UE/5BEC/BECC07B?external=1	10 джерел	0.09%
142	http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/yurydych_113_2020.pdf	8 джерел	0.09%
143	http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/889/1/%d0%9f%d0%a0%d0%9e%d0%91%d0%9b%d0%95%d0%9c%d0%ab%2...		0.09%
144	http://www.center.gov.ua/component/k2/item/download/92_e36cfb28474882554d851ada6f46af9b		0.09%
145	https://tyshkivska.gromada.org.ua/news/1655378643	2 джерела	0.09%
146	https://silو.tips/download/economics-and-business-administration-study-guide-2009-2010	4 джерела	0.09%
147	http://lpc-dspace.org.ua/bitstream/123456789/572/1/21%20%d0%a4%d0%94%d0%9e%20%d0%9c%d0%b5%d1%82%dl	5 джерел	0.08%
148	https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/36517/1/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba	3 джерела	0.08%
149	http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/PB16026.html	2 джерела	0.08%
150	https://vin.dei.gov.ua/post/795		0.08%
151	https://uchil.net?cm=99841	7 джерел	0.08%
152	https://en.wikibooks.org/wiki?curid=241365	3 джерела	0.08%

153	http://kassiopeya.com/navchalni-ta-metodychni-vydannia/vycsha-shkola-dlia-studentiv/sotsialni-suspilni-nauky-prav	3 джерела	0.08%
154	http://vestnikdnu.com.ua/archive/201151/1.htm	5 джерел	0.08%
155	https://docs.dtkr.ua/ru/doc/n0001617-05	12 джерел	0.08%
156	https://discovery.dundee.ac.uk/ws/files/1163117/Akanle_phd_2011.pdf	10 джерел	0.08%
157	http://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/30_6/30_6_1.pdf		0.08%